

**Khatchaturian
Beethoven
Gounod
Fodor**

ZAANS SYMFONIE ORKEST
o.l.v. Geerten Kooi
Mariken Zandvliet piano

zondag 20 mei 2001, 15.00 uur
in de Verkadezaal
van Fluxus afdeling Muziek
(voorheen Muziekschool)
Westzijde 148 Zaandam

Toegangsprijs f 15,00 CJP en 65+ f 12,50

BEWIJS VAN TOEGANG

Programma

KHACHATURIAN

ADAGIO uit SPARTACUS

BEETHOVEN

CONCERT VOOR PIANO EN
ORKEST nr. 5 in Es groot
Allegro
Adagio un poco mosso
Rondo Allegro

pauze

GOUNOD

BALLETMUZIEK UIT FAUST
Mouvement de valse
Adagio
Allegretto
Moderato maestoso
Moderato con moto
Allegretto
Allegro vivo

FODOR

SINFONIA No. 4, Op. 19
Largo – Allegro Assai
Adagio non Tanto
Minuetto Vivace
Vivace Agitato

Het **Zaans Symfonie Orkest** is een vereniging van amateur-musici. Ze is opgericht in 1945 als orkestafdeling van de Maatschappij tot Bevordering der Toonkunst, afdeling Zaandam en

Omstreken. De afdeling van de Maatschappij bestond al langer. Zij werd in 1924 opgericht als koorvereniging. Door gebrek aan herenleden werd het koor in 1976 opgeheven.

Het symfonieorkest bestaat momenteel uit bijna veertig leden. Dat lijkt veel, maar met name bij de strijkers is heus nog wel een plaatsje open. Als u interesse hebt om mee te spelen, kom dan eens langs op een repetitie. Die is altijd op dinsdagavond in het Vinkenest, Vinkenstraat 2a, Wormerveer.

Als u vaker naar ons wilt luisteren, dan kunt u natuurlijk donateur worden. U krijgt dan jaarlijks voor tenminste twee van onze concerten een toegangkaart gratis thuisgestuurd.

Voor vragen en alle andere zaken kunt u zich wenden tot het secretariaat: Treilerstraat 49, 1503 JC, Zaandam, 075-6145601.

viol. Zulks
wel trouw is

Aanvankelijk zag het er niet naar uit dat Geerten zich professioneel op het vioolspel zou storten. Hij begon met een studie geschiedenis en ging daarna werken. Onder meer bij Sotheby – Mak van Waay. Uiteindelijk besloot hij alsnog naar het conservatorium te gaan. De vioolstudie daar sloot hij in 1990 af bij Jean-Louis Stuurop.

Sinds zijn studietijd geeft hij vioollessen. Voorts speelde hij als violist en concertmeester mee in verschillende ensembles in Amsterdam. Dat doet hij nog steeds en hij hanteert ook steeds vaker de dirigeerstok.

Het Zaans Symfonie Orkest is sinds 1999 zijn eerste vaste, grote orkest. Daarnaast werkt hij met het Fortuinensemble. De meeste tijd brengt hij overigens door in zijn vioolbouwwerkplaats.

Geerten Kooi is op 3 april 1959 geboren te Amsterdam. Al op zijn vijfde kreeg hij zijn eerste muzieklessen. De pianofuf die toch in huize Kooi was om de broertjes en zusjes het pianospelen te leren, nam ook Geerten onder haar hoede. Na een paar jaar stopte hij met deze lessen en verruilde de piano voor de op aanraden van zijn broer Jaap die het klavier gebleven.

aan het Mozarteum te Salzburg.

Naast solistische optredens heeft Mariken zich ook toegelegd op het samenspel. Zo maakte zij met het Nederlands Danstheater tournees door de Verenigde Staten en Duitsland, replaceert zij bij de Nederlandse beroepsorkesten en speelt zij kamermuziek in velerlei bezettingen. Met diverse ensembles maakte zij tournees naar Scandinavië, Frankrijk, Engeland, Duitsland en Marokko.

Momenteel maakt Mariken deel uit van het Bonnard Trio, het Trio Damase en het Basho Ensemble. Met de fagottist Peter Gaasterland gaf zij een masterclass in Liechtenstein, met de sopraan Margo Rens was zij onlangs in China voor het geven van concerten en een masterclass.

Mariken is als docente en als co-repetitor verbonden aan zowel het Utrechts Conservatorium als aan het Conservatorium van Amsterdam.

Mariken Zandvliet is geboren in Troyes (Frankrijk) en kreeg haar eerstepianolessen toen ze zeven was. Als 14-jarige debuteerde zij als soliste bij het Gewestelijk Orkest van Zuid-Holland. Aan het Utrechts Conservatorium studeerde Mariken piano bij Herman Uhlhorn en behaalde daar het diploma Uitvoerend Musicus met onderscheiding. Vervolgens studeerde zij kamermuziek en liedbegeleiding bij Norman Shetler

Ons volgende concert is op 10 november 2001
Let op de aankondiging!

Aram Iljitsch Khachaturian werd in 1903 in de Armeense hoofdstad Tiflis geboren. Pas op zijn negentiende jaar meldde hij zich bij een plaatselijke muziekschool voor zijn eerste muzieklessen. Het instrument dat hij ging bespelen was min of meer bij toeval de cello. Toch kreeg hij al gauw de smaak van het spelen te pakken, leerde Russisch en toog naar Moskou. Na zijn conservatoriumopleiding daar voor cello en compositie, ontwikkelde hij zich tot de componist van stukken die bij het publiek goed in het gehoor lagen. Dat heeft hij door schade en schande geleerd. Na de Tweede Wereldoorlog hield Khatcha zich namelijk niet altijd exact aan

de regels van de door de overheid voorgestelde partijmuziek. Het bekende gevolg was dat hij 'in ongenade viel'. Inderhaast schreef hij toen zijn *Ode aan Lenin*. Met dit antwoord redde hij meer dan zijn muzikale hachje: hij werd compositieleraar aan het conservatorium, mocht de muziek bij de patriottische film *De Slag om Stalingrad* maken en werd goed genoeg bevonden zijn eigen stukken te exporteren. Zo dirigeerde hij zijn *Sabeldans*, als onderdeel van zijn *Gajaneh*-ballet in de grote Europese concertzalen en maakte dit nummer tot de hit die het nog altijd is.

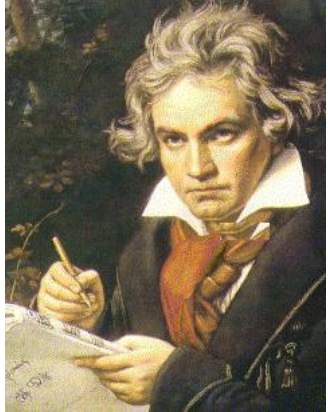
Met een ander nummer maakte hij zo mogelijk nog meer furore: de muziek van de Onedin Line. Onder filmbeelden van een oud zeilschip hoort deze muziek. Dat begreep ook verzekeraar Centraal Beheer uit Apeldoorn in de reclame met het rode balletje. Als het hondje van de brugwachter de van een rood handvat voorziene hendel beroert, juist op het moment dat er een fraaie klipper door de brug vaart, klinkt het *Adagio* uit *Spartacus*. Met dit overbekende stuk opent het Zaans Symfonie Orkest zijn concert van vanmiddag.

Khachaturian heeft overigens veel meer geschreven dan de twee hierboven genoemde stukken die veel op Classic FM te horen zijn. In het vorige concert speelde het ZSO bijvoorbeeld de Maskeradesuite. Hoewel hij zelf geen opusnummers gebruikte, komt zijn oeuvre op meer dan honderd werken. Zo schreef hij orkestmuziek waaronder symfonieën, symfonische gedichten en concerten voor piano, voor viool, voor cello enzovoort. Zijn vioolconcert uit 1940 dat hij speciaal voor David Oistrach schreef, is een blijvertje gebleken.

Het bijzondere aan het werk van Khachaturian is dat hij drie onderdelen in zijn werk weet te verenigen. Dat zijn in de eerste plaats elementen uit de Armeense volksmuziek. Een tweede component wordt gevormd door de traditioneel Russische romantische muziek zoals we die kennen van Tsjajkovski en Rachmaninov. Deze beide probeerde hij ook nog in een hedendaags jasje te steken. Vaak zijn de melodieën van Armeense oorsprong, ingebed in een op en top Russische structuur, maar de stukken in hun geheel zijn op en top Khachaturian.

Ludwig van Beethoven werd op 16 december 1770 in Bonn geboren. Hij was een telg uit een van oorsprong Vlaams geslacht van kleine zelfstandigen met vaak een bijbaan als professioneel musicus. Of andersom. Vader Johann had al gauw in de gaten dat zijn zoon Ludwig in muzikaal opzicht getalenteerder was dan hijzelf. Naar het voorbeeld van (Leopold) Mozart zette hij vervolgens alles op alles om van zijn zoon ook een wonderkind te maken. Kleine Ludwig zou dan voorgoed een einde kunnen maken aan hun armlastigheid. Dat geluksscenario lukte alleen op het muzikale gebied: als zevenjarige pianist debuteerde hij in Keulen, op elfjarige leeftijd kende hij Das Wohltemperierte Klavier uit het hoofd en toen hij dertien was, verschenen zijn eerste pianosonates in druk. De keerzijde van deze eenzijdige opvoeding was dat Ludwig nauwelijks naar school is geweest. Alle kennis die hij bezat op het gebied van talen, filosofie en geschiedenis had hij zichzelf eigen gemaakt. Zijn gebrekkige algemene ontwikkeling was iets waar hij zich altijd een beetje voor heeft geschaamd.

In 1787 verbleef Beethoven in Wenen waar hij korte tijd studeerde bij Mozart, die hem een grootse toekomst voorspelde. Na de dood van Mozart volgden lessen bij Haydn en Salieri. Na een korte onderbreking in Bonn keerde hij voorgoed naar Wenen terug. Ondanks zijn onderontwikkelde sociale vaardigheden wist hij zich daar te handhaven als een kunstenaar die in de

aristocratische kringen op blijvende waardering kon rekenen. Naar het voorbeeld van Mozart koos hij voor het ongebonden kunstenaarschap. Dat wil zeggen dat hij niet in dienst trad van een of andere hofhouding, maar dat hij zijn opdrachten als een vrije ondernemer verwierf. Bovendien eiste hij bij de uitvoering daarvan een volledige artistieke vrijheid op.

Beethoven wordt algemeen beschouwd als de grote vernieuwer in de muziek die de overgang van classicisme naar romantiek personifieert. Zijn eerste kwartetten, pianosonates en symfonieën sluiten zich nauw aan bij de idealen

van de grote klassieke voorbeelden als Mozart en Haydn, al zitten er ook dan al typische trekjes van de later zo beroemde Beethovenstijl in. De laatste werken zijn door hun expressiviteit en pakkende melodie op en top romantisch. Het vijfde pianoconcert op. 73 dat het ZSO vanmiddag voor u speelt, dateert van 1805 en wordt gerekend tot een werk van zijn middenperiode. Uit deze periode stammen ook de ouvertures Coriolan en Egmont die u zich vast nog wel herinnert van een van de vorige concerten.

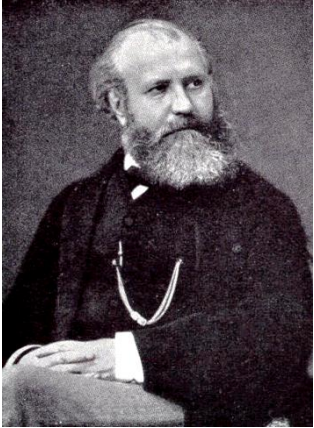
In deze middenperiode probeerde Beethoven zich los te maken van de strenge regels die in het metier golden. Hij zocht naar nieuwe wegen en andere expressiemogelijkheden om zijn levensvisie te verklanken. Het is bekend dat Beethoven sympathiseerde met de positief ingestelde, naar vrijheid strevende stroming die overal in Europa opgeld deed en in Frankrijk onder meer leidde tot de Franse Revolutie. Het levensmotto van Beethoven - weerstand bieden aan de tegenslagen en van daaruit kracht genereren om verder te gaan - vertaalde hij in heroïsche klanken met een hoog militair gehalte. Het monumentaal opgezette vijfde pianoconcert is daar een sprekend voorbeeld van. Het concert dat in de volksmond de naam 'Keizerconcert' kreeg, gunt de piano alle vrijheid. Maar ook hier is het een vrijheid in gebondenheid, want de piano zal zich uiteindelijk toch moeten verzoenen met het streng thematisch spelende orkest. Beethoven schreef het concert in de periode dat de Napoleontische legers Wenen bestookten en later bezet hielden. Tijdens een van de eerste uitvoeringen moet een Franse soldaat enthousiast hebben uitgeroepen: 'C'est l'empereur!' Hij moet ten onrechte gedacht hebben dat zijn keizer het pianospel verbeeldde. Beethoven had juist een vreselijke afkeer van Napoleon, de Corsicaanse burger die zichzelf tot keizer had gekroond.

RAW Management & Consultancy

Drs. R.A. Wezelenburg RA

*Triangelhof 160
1544 WZ Zaandijk
Telefoon 075-6283177*

*Mobiel 06-15062599
E-mail roelandwezelenburg@hetnet.nl*

Charles Gounod werd in 1818 in Parijs geboren. Op jonge leeftijd kreeg hij van zijn moeder – een uitstekend pianiste- zijn eerste pianolessen. Zijn muzikale opleiding voerde hem via een aantal gerenommeerde privé-leraren naar het conservatorium. Hij begon met componeren van voornamelijk kerkelijke muziek.

Toch zag het er niet naar uit dat hij in de muziek verder zou gaan. Hij stortte zich namelijk op de studie van de theologie in de verwachting later priester te zullen worden. Kort voor hij gewijd zou worden, besloot hij echter een andere weg te gaan. Hij had inmiddels kennis gemaakt met

het werk van Schubert, Schumann en Mendelssohn en dat inspireerde hem dermate dat hij ook voor de muziek koos. Hij ging weer componeren; nu niet voor de kerk maar voor het theater. Zijn eerste opera's (Sappho en Lan Nonne Sanglante) brachten hem niet het verwachte succes. Dat lukte hem wel met een gewijd werk: de *Messe solennelle de Sainte-Cécile*, waarmee hij in 1851 vooral buiten Frankrijk zijn eerste triomf behaalde. Het gevolg was dat hij tal van aanbiedingen kreeg voor het maken van luchtige theatermuziek, al bleef hij ook kerkmuziek maken.

In deze periode schreef hij Faust, een op het voorbeeld van Goethe gebaseerde opera met gesproken dialogen. Het leverde hem slechts geringe bijval op, waarop hij besloot het werk te wijzigen. Tien jaar later, in 1869, was de première van zijn nieuwe Faust, waarin de dialogen waren vervangen door recitatieven. Een belangrijker wijziging was dat er in de vijfde acte een ballet aan was toegevoegd. Door deze aanpassingen is de Faust van Gounod de meestgespeelde Franse opera geworden met duizenden uitvoeringen. Deze balletmuziek speelt het ZSO vanmiddag. De opera's die Gounod na Faust maakte, waren beduidend minder succesvol, soms zelfs regelrechte mislukkingen. Dat bracht hem ertoe zijn aandacht weer te richten op de kerkmuziek, waarmee hij met name in Engeland erg veel waardering oogstte.

Carolus Antonius Fodor werd geboren op 12 april 1768 in Venlo. Die stad was toen misschien nog wel meer dan nu internationaal georiënteerd. In de tijd van zijn geboorte maakte Venlo bijvoorbeeld deel uit van de zogenoemde generaliteitslanden. Vanaf 1794 behoorde het tot het Franse departement de la Roer met als hoofdstad Aken. Na de Franse tijd werd de stad opgenomen in de ongedeelde provincie Limburg wat inhield dat ze na de Belgische opstand, dus vanaf 1830, deel uitmaakte van het zelfstandige koninkrijk België. Sinds 1839 was Venlo weer een Nederlandse stad. Al deze veranderingen heeft Carel Anton tijdens zijn leven meegemaakt, want hij overleed op 22 februari 1846 in Amsterdam.

In een dergelijke warrige politieke situatie is het te begrijpen dat de muzikaal getalenteerde pianist Carel Anton zich over de nauwelijks bestaande grenzen kon ontwikkelen. Zijn vader die van Hongaarse afkomst was, had zich uit commerciële overwegingen in Venlo gevestigd. Hij had als handelaar in betrekkelijk korte tijd een bestendig vermogen weten te verwerven. In ieder geval zo omvangrijk dat hij zijn drie zoons de opleiding kon geven waardoor zij zich tot vakbekwame musici konden ontwikkelen. Carl Anton studeerde onder meer in Mannheim, de toenmalige muzikale hoofdstad en in Parijs, het culturele centrum en werkte een tijdlang in Sint-Petersburg, het weelderige tsarenbolwerk.

Omstreeks 1795 vestigde Fodor zich in Amsterdam, waar hij al snel een van de leidende figuren op muzikaal gebied werd. Tevergeefs probeerde hij een conservatorium te stichten. Hij gaf er jarenlang privé-muzieklessen, concerteerde regelmatig op de piano en componeerde. Dat deed hij voornamelijk voor zijn geliefde instrument: de piano. Naar eigen zeggen is zijn werk geïnspireerd door Pleyel, Clementi, Beethoven, Mozart en Haydn. De belangrijkste invloed op zijn werk is toch wel wat hij in Mannheim geleerd heeft: de symfonische stijl die hij naar de mode van die tijd in een vroeg-romantische verpakking deed.

De symfonie was voor Nederland een betrekkelijk nieuw genre. De meeste muzikuitvoeringen stonden immers in het teken van de soloconcerten. Twee of meer solisten, vaak virtuoze blazers, per concert was normaal. Hoe het op zo'n concert in die tijd toeging, heeft Hildebrand in het verhaal van *De Familie Kegge* uit de *Camera obscura* beschreven. Daar treden vóór de pauze, tussen de delen van een symfonie van Beethoven in, een hoornist en een pianiste op. Inderdaad, die zijn hoorn vol, zijn wangen bol en zijn ogen uit bries. Na de pauze volgden nog een zanger en een cellist, waarna 'het concert eindigde, zoals een deugdzaam concert behoort te eindigen, met eene ouverture'.

De sonates, pianoconcerten en kamermuziek met piano van Fodor waren destijds populair en verschenen vrijwel alle in druk. In lezingen die hij regelmatig hield, toonde hij zich een erudiete muziekhistoricus, die wist wat er in de (muziek)wereld om hem heen gebeurde. Daarnaast stond hij ook op de bok bij diverse Amsterdamse orkesten. Zo leidde hij sinds 1802 de orkestvereniging Eruditio Musica, dat algemeen als het beste orkest uit de stad beschouwd werd. Orkestconcerten waren in die tijd enorm populair en dirigenten stonden over het algemeen in hoog aanzien. Fodor was één van de beroemdste.

Een jaar eerder was Fodor benoemd tot vaste dirigent van Felix Meritis (Latijn voor gelukkig door verdienste), één van de oudste en belangrijkste culturele instellingen van ons land. Oorspronkelijk bestond dit conglomeraat uit vier 'departementen': koophandel, natuurkunde, tekenkunde en muziek, later aangevuld met een vijfde voor letterkunde. In 1788 werd een eigen gebouw aan de Keizersgracht in gebruik genomen, dat een concertzaal voor zeshonderd toehoorders met een podium voor tachtig musici bevatte. Deze zaal werd gerekend tot de fraaiste en akoestisch meest geslaagde concertzalen van Europa. Het orkest, dat aanvankelijk bestond uit amateur- en beroepsmusici –'liefhebbers' en 'meesters' heette dat toen-, werd ten tijde van Fodors directie het voorbeeld waarnaar alle andere orkesten in Nederland zich zo goed mogelijk richtten. Ook al konden zij wat de kwaliteit van het musiceren en de grootte van de bezetting betreft niet met Felix Meritis wedijveren. Fodor bleef Felix Meritis dirigeren tot hij in 1830 werd afgelost door zijn concertmeester J.B. van Bree.

Die tachtig man zat op het podium toen Fodor daar zijn eigen Sinfonie nr. 4 in c op. 19 dirigeerde in het twintigste concert van het seizoen 1801 – 1802. Dat gebeurde op vrijdag 19 (of 26) maart 1802. Bijna tweehonderd jaar later moeten de veertig leden van het Zaans Symfonie Orkest allen voor twee spelen.

De vierde symfonie van Fodor is typisch het werk van een vakman die wist wat er in de wereld te koop was. In het werk zijn diverse elementen te herkennen die andere componisten ook hebben verwerkt. Hoewel het lijkt of er invloed is van Beethoven en Schubert, is dit niet echt waarschijnlijk. Immers de vierde van Fodor was al verschenen toen Beethoven zijn eerste net afhad. Bovendien was Schubert in 1801 nog maar vier jaar oud. Het is echter volkomen duidelijk dat Fodor veel geleerd heeft van het werk van Haydn en op de hoogte was van de muzikale trends. Het eerste deel, *Largo* – *Allegro assai*, heeft de vorm van een sonate, terwijl het tweede deel herkenbare Haydn-trekjes bevat. Het derde deel is eigenlijk een scherzo waarvoor Beethoven zich niet zou hoeven schamen, terwijl het trio zeer 'Weens' aandoet. In de finale, *Vivace agitato*, valt wel iets te bespeuren wat uit Mozarts Don Giovanni afkomstig zou kunnen zijn.

Van de vierde symfonie van Carolus Antonius Fodor bestaat een CD-uitvoering door het Residentie Orkest uit Den Haag onder leiding van Antal Doráti. Ze is uitgebracht onder het Olympia-label met als titel '400 Years of Dutch Music, volume 2'. De opname dateert uit 1978.

**Nederlandse
Klassieke
Vakhandel**

COCO *klassiek*

Sav. Lohmanstraat 3
1501 NG Zaandam
Tel. 075 - 35 37 87

Leden van het Zaans Symfonie Orkest

Eerste viool

Martijn Blauw
Gré Hietberg-van Vossen
Karel Hubert
Agnes Leguit-Ingenhoes
Ton Olsthoorn
José Vosbergen-den Teuling
Roeland Wezelenburg

Tweede viool

Ellis Verreyt-Couteaux
Rosalie Hammink
Tineke Moraal-Ebbelaar
Klaaske Mulder –van der Ploeg
Ton Roling
Marja Sinkeldam-Kramer

Altviool

Helga Bakker-Steketee
Brigitte Baas-Brinkman
RoelDekker

Cello

Denise Rosing
Heinz Aufrecht
Jeanine Groenheiden-van der Vegt
Krijn Olsthoorn
Herman Tromp
Herman Wessel

Contrabas

Gré Eshuijs-van Beek

Fluit

Andrine Stal
Rina van de Water

Hobo

Nel Jongh
Anita Driessen

Klarinet

Arno Stam
Kees Heistek

Fagot

Anjo Fleumer
Rik Ages

Hoorn

Tim Knol
Peter Andrea

Trompet

Ben Sluik

Trombone

Henk Ouwerkerk
Peter Keeman

Piano

Andries Palstra

Pauken

Marion van Gelderen